

Rekomendacje dla instytucji centralnych i lokalnych oraz organizacji zajmujących się edukacją formalną, poza formalną i nieformalną wspierających rozwój kompetencji pracowników z branży motoryzacji oraz pokrewnych w obszarze Doradztwa zawodowego w zakresie wyodrębnienia specjalizacji odrębnych dla szkoleniowców, i rynku pracy, w tym dla 50+ w branży motoryzacji.

Doradztwo zawodowe dla uczniów szkół branżowych w motoryzacji ma kluczowe znaczenie, zwłaszcza w obliczu dynamicznych zmian i wyzwań, jakie niesie ze sobą rozwijający się sektor motoryzacyjny. Branża jest obecnie na etapie rewolucyjnych zmian. Elektromobilność i paliwa alternatywne, takie jak wodór, zyskują na znaczeniu. Rozwój nowych technologii, takich jak pojazdy elektryczne, pojazdy autonomiczne czy zaawansowane systemy komunikacji, wymaga od specjalistów w branży motoryzacyjnej nowych umiejętności i wiedzy. Poza nowymi trendami ważne jest także zapewnienie pracowników na już istniejących stanowiskach związanych z „tradycyjną” motoryzacją, co potwierdzają badania branżowe. Nadal znalezienie odpowiednich pracowników jest wyzwaniem dla pracodawców. Aż 72% firm, które w 2023 r. zadeklarowały poszukiwanie pracowników, w okresie 12 miesięcy napotkało na trudności w tym zakresie. Związane były one głównie z wyższymi oczekiwaniami finansowymi oraz niewystarczającymi umiejętnościami kandydatów.¹ Niezwykle ważne jest zapewnienie systemowych rozwiązań gwarantujących stały napływ wykwalifikowanych pracowników. Będzie to możliwe przy jednoczesnym zapewnieniu:

- nowoczesnych programów nauczania tworzonych wspólnie z pracodawcami,
- wykwalifikowanej kadry nauczycieli i instruktorów praktycznej nauki zawodu ,
- bazy techno dydaktycznej zapewniającej praktyczną naukę na nowoczesnym sprzęcie
- profesjonalnego doradztwa zawodowego zorientowanego na promocje kształcenia zawodowego.

¹ Kwiecień Jolanta, Rybkowski Adam, Stec Monika, Beata Belica, (2023), *Branżowy Bilans Kapitału Ludzkiego – branża motoryzacja i elektromobilność. Raport podsumowujący II edycję badań realizowanych w latach 2022–2023*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa, s. 10

W tym dokumencie zostaną przedstawione rekomendacje w obszarze doradcy zawodowego.

Stan obecny i wnioski i z konsultacji

Obecnie minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określi², w drodze rozporządzenia, treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego, sposób realizacji doradztwa zawodowego, a także zadania doradcy zawodowego, uwzględniając rolę doradztwa zawodowego w przygotowaniu uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia. Powyższa materia związana z doradztwem zawodowym jest uregulowana w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie doradztwa zawodowego. W ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe znalazły się regulacje dotyczące form realizacji doradztwa zawodowego oraz zajęć w trakcie, których będą realizowane działania z zakresu doradztwa zawodowego. Jednocześnie, w ustawie określono na czym polega doradztwo zawodowe oraz jakie są jego cele na poszczególnych etapach kształcenia, wyszczególniając: preorientację zawodową dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych form wychowania przedszkolnego, orientację zawodową dla klas I-VI szkół podstawowych oraz zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego dla klas VII i VIII szkół podstawowych oraz określonych szkół ponadpodstawowych. Zgodnie z art. 26a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe, doradztwem zawodowym objęci są uczniowie wszystkich szkół publicznych i niepublicznych, z wyjątkiem szkół artystycznych, oraz wszyscy wychowankowie publicznych i niepublicznych przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych form wychowania przedszkolnego.

Zgodnie z rozporządzeniem na każdy rok szkolny w szkole opracowuje się program realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniający wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego.

Program określa działania związane z realizacją doradztwa zawodowego, w tym: ³

- tematykę działań, uwzględniającą w przypadku:

² Art. 1 pkt 14 ustawy z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy - Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw

³ Art. 2., Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie doradztwa zawodowego.

- oddziały, których dotyczą działania,
- metody i formy realizacji działań, z uwzględnieniem udziału rodziców w tych działaniach, w szczególności przez organizację spotkań z rodzicami, z wyjątkiem branżowych szkół II stopnia, szkół policealnych i szkół dla dorosłych,
- terminy realizacji działań,
- osoby odpowiedzialne za realizację poszczególnych działań.

Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego, określone dla wszystkich podmiotów w których zatrudnieni są doradcy zawodowi, opisane w załącznikach do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie doradztwa zawodowego zawierają te same moduły:

- Poznanie siebie
- Świat zawodów i rynek pracy
- Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie
- Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych

Przy realizacji doradztwa zawodowego podmioty mogą współpracować w szczególności z pracodawcami, organizacjami pracodawców, samorządami gospodarczymi lub innymi organizacjami gospodarczymi, stowarzyszeniami lub samorządami zawodowymi, placówkami i centrami, szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, placówkami doskonalenia nauczycieli lub instytucjami rynku pracy.

Z powyższego wynika, że przepisy regulujące prace doradców, zakres zadań zawodowych oraz kwestie współpracy z interesariuszami zewnętrznymi tworzą dobre warunki do zapewnienia wysokiej jakości usługi doradztwa zawodowego.

Jednak w rzeczywistości zarówno pracodawcy, jak i szkoły i uczelnie w ramach konsultacji i wywiadów prowadzonych w trakcie posiedzeń Rady ds. Kompetencji w Sektorze Motoryzacji i Elektromobilności zwracały uwagę na następujące problemy:

1. **Brak wykwalifikowanych i doświadczonych doradców zawodowych, których jedynym zadaniem jest prowadzenie doradztwa. W znacznej większości szkół**

dworactwo zawodowe realizowane jest przez pedagogów, którzy poza nauką przedmiotów dworactwo jest dodatkowy, uzupełniającym zadaniem. Jest to zgodne z treścią z Art. 5, ust 2. rozporządzenia w przypadku braku doradcy zawodowego zadania realizuje wskazany przez dyrektora szkoły nauczyciel, w tym nauczyciel wychowawca opiekujący się oddziałem, pedagog lub psycholog.

2. **Doradcy zawodowi często koncertują się na diagnozie kompetencji ucznia, zapominając o pokazaniu różnych kierunków rozwoju, w szczególności ścieżki kształcenia zawodowego** uwzględniającego specyfikę lokalnego rynku pracy. W konsekwencji promowane jest kształcenie ogólne, kosztem kształcenia zawodowego.
3. **Brak aktualnej wiedzy doradców o sektorze przemysłu, różnorodnych stanowiskach pracy, technologiach i potrzebnych umiejętnościach.** Jest to szczególnie istotne w przypadku doradców zawodowych pracujących w szkołach podstawowych, kiedy uczniowie dokonują wyboru pomiędzy ścieżką kształcenia ogólnego i zawodowego. Ważne jest aby osoby te potrafiły pokazać kształcenie zawodowe jako atrakcyjną, ambitną, perspektywiczną, dochodową i ekspercką ścieżkę rozwoju, która otwiera także możliwości zdobycia wyższego wykształcenia. Aby potrafiły pokazać uczniom i rodzicom, że ścieżka kształcenie zawodowe jest dla osób pragnących rozwijać się obszarze najnowszych technologii, czy badań i rozwoju (B+R), która jest niezwykle ważna dla rozwoju gospodarczego branż i całej gospodarki.
4. **Doradcy zawodowi powinni bardziej angażować się we współpracę z pracodawcami,** będąc pośrednikami pomiędzy pracownikami firm, a kadra dydaktyczną szkół i uczelni wyższych. Współpraca pomiędzy edukacją i nauką a pracodawcami odbywa się na poziomie strategicznym i operacyjnym. Relacje na pomiędzy organami zarządzającymi i kierownictwem firm (poziom strategiczny) koncertuje się na zdefiniowaniu założeń, celów i delacji woli współpracy tworząc ramy wspólnych inicjatyw. Jednak skuteczność i trwałość tych działań zależy od zaangażowania, kompetencji miękkich, wymiany wiedzy i realnych procesów na poziomie pracowników bezpośrednio zaangażowanych we współpracę (poziom

operacyjny). Właśnie na tym poziomie jest przestrzeń do włączenia doradców zawodowych, którzy mogliby uczestniczyć w diagnozowaniu potrzebnych kwalifikacji, monitorowaniu skuteczności procesu kształcenia, badaniu umiejętności nabywanych w trakcie uczenia oraz informowaniu uczących o oczekiwaniach zatrudniających. Dzięki temu treści programów i efekty uczenia się mogłyby być szybciej dostosowywane do zmieniających się wymagań dynamicznego rynku pracy.

Rekomendacje

Przedstawiony powyżej stan prawny oraz uwagi ekspertów i praktyków zgłaszane na spotkaniach Rady ds. Kompetencji w Sektorze Motoryzacji i Elektromobilności wskazują na potrzebę wprowadzenia rozwiązań wspierających dobre praktyki, wymianę doświadczeń, popularyzację wiedzy i informacji o zmianach zachodzących w branżach, w szczególności w motoryzacji. Drugą kwestią jest potrzeba zmiany postrzegania kształcenia zawodowego jako perspektywicznego i atrakcyjnego kierunku rozwoju zawodowego.

1. Stworzenie standardu doradztwa zawodowego obejmującego kwestie współpracy z pracodawcami.

Zgodnie z przedstawionymi uwagami poziom przygotowania doradców jest bardzo zróżnicowany. W większości brakuje im wiedzy o trendach rozwoju branży, praktycznym wymiarze pracy w firmach, szczególnie produkcyjnych oraz umiejętności i doświadczenia w rozwijaniu, prowadzeniu i ewaluacji współpracy z pracodawcami. Dlatego rekomendujemy wprowadzenie kwalifikacji rynkowej „Wsparcie współpracy z pracodawcami realizowanej w ramach dualnego systemu kształcenia”. Wraz z kwalifikacjami pełnymi, czy studiami dyplomowymi tworzyłyby standard doradztwa zawodowego. Rozwiązanie takie mogłoby pozwolić na stworzenie certyfikatów na wzór branży finansowej, podatkowej czy rachunkowości, gwarantujący określony, wysoki poziom oferowanych przez doradców usług. Odbiorcami tej kwalifikacji byli by przede wszystkim doradcy zawodowi pracujący w szkołach oraz na uczelniach.

Interesująca byłaby ona także dla nauczycieli przedmiotów zawodowych czy osób zarządzających w szkołach i placówkach edukacyjnych. Należałoby zastanowić się, czy opłacalne dla ministra właściwego podejmującego decyzję o włączeniu takich wielu branżowych kwalifikacji do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji byłoby to efektywne ekonomicznie. Osobą kwestią byłaby decyzja o zaproszeniu do pełnienia funkcji Instytucji Certyfikującej tworzonych Branżowych Centrów Umiejętności. Mogłyby one poza przewidzianymi w konkurach zadaniach monitorować jakość doradztwa zawodowego, prowadzić szkolenia, egzaminować oraz badać poziom przygotowania osób opuszczających system edukacji. Kwalifikacja byłaby także interesująca dla doradców zawodowych pracujących w urzędach rynku pracy oraz pracowników działu kadr zajmujących się współpracą ze szkołami i uczelniami.

2. Szkolenia dla doradców zawodowych

Stworzony standard doradztwa zawodowego byłby podstawą do przygotowania programu szkoleń obejmującego swoją tematyką także bieżącą wiedzę o trendach w gospodarce, branżach, a także potrzebną wiedzę, kompetencje i umiejętności. Szkolenia mogłyby być prowadzone w oparciu o program stworzony wspólnie przez przedstawicieli branży, działającymi w Sektorowych Radach ds. Kompetencji. Szkolenia powinny być dofinansowane, aby zachęcić do udziału. Część finansowania wróciłaby do system w postaci części opłaty pobieranej za certyfikat wystawiany przez Instytucję Certyfikującą zgodnie z przepisami dotyczącymi zasad funkcjonowania Zintegrowanego Systemu Kalifikacji

3. Stworzenie bazy doradców zawodowych posiadających wymagane kompetencje i doświadczenie.

Z uwagi na brak doradców zawodowych, którzy zgłaszają szkoły, istotnym wsparciem byłoby stworzenie bazy doradców zawodowych. Ułatwiłoby to szkołom znaleźć potencjalnych pracowników. Organizacja odpowiedzialna za stworzenie Bazy Doradców Zawodowych powinna poza zebraniem i systematyzacją doradców powinna zadbać nie tylko o jakość i rzetelność, ale także o aktualność informacji o doradcach. Dobrze byłoby, aby organizacja zajmująca się prowadzeniem bazy

współpracowała z interesariuszami popularyzując jej jako narzędzie poszukiwania potencjalnych pracowników

4. Stworzenie ścieżek rozwoju zawodowego w branżach jako narzędzi wspierających.

Specyfika doradztwa zawodowego poza wsparciem ucznia procesie definiowania swoich umiejętności i odnajdywania się na rynku pracy powinna także inspirować osoby do refleksji i wyboru branży w jakiej chciałaby się rozwijać. Z uwagi na to że branża motoryzacyjna ma wiele wymiarów i jest różnorodna rekomenduje się stworzenie mapy umiejętności i zawodów. Pokazywać ona będzie jak wiele możliwości rozwoju zawodowego oferuje branża. Praktycznym narzędziem doradczym są ścieżki rozwoju, prezentujące pionową ale także poziome możliwości zmiany zawodu w ramach mniejszych obszarów kompetencyjnych czy stanowisk pracy. Ścieżki pomogą także uczniowie uwiadomić sobie jakie są przed nimi różnorodne obszary mają do wyboru

Bibliografia

1. Ustawa z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy - Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw
2. Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie doradztwa zawodowego.
3. Kwiecień Jolanta, Rybkowski Adam, Stec Monika, Beata Belica, (2023), *Branżowy Bilans Kapitału Ludzkiego – branża motoryzacja i elektromobilność. Raport podsumowujący II edycję badań realizowanych w latach 2022–2023*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości,

Autor opracowania
Jakub Gontarek

Wrzesień 2023 r.